

Łódzka kampania wyborcza do Sejmu Ustawodawczego w 1919 roku

Konieczność jak najszybszego zwołania Sejmu Ustawodawczego była sprawą priorytetową dla odradzającej się po latach zaborów Rzeczypospolitej. Z jednej strony miało to być dowodem samodzielności i sprawności państwa, z drugiej - nawiązując do tradycji polskiego parlamentaryzmu - dać wszystkim obywatelom poczucie bezpieczeństwa i stabilności.

W sprawnie zorganizowanych i przeprowadzonych wyborach widziano pierwszy krok w procesie reform społeczno-ustrojowych państwa, które cały czas było na etapie walk o swoje granice i kształt terytorialny.

Kwestię przyszłego ustroju Rzeczypospolitej podejmowały pod koniec I wojny światowej, tworzone na ziemiach polskich kolejne ośrodki władzy. Polska Komisja Likwidacyjna w momencie swojego powstania 28 października 1918 r., wysunęła żądanie zwołania polskiego sejmu konstytucyjnego. Manifest Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej z dnia 7 listopada 1918 r. przyniósł zapowiedź jak najszybszego zwołania Sejmu Ustawodawczego, który miał być wybrany na podstawie pięcioprzymiotnikowego prawa wyborczego. Ostatecznie tymczasowy ustrój polityczny państwa polskiego został uregulowany dekretem z 22 listopada 1918 r. o najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej. Na mocy tego dekretu najwyższą władzę w kraju objął Józef Piłsudski jako Tymczasowy Naczelnik Państwa, a rolę rządu pełnili prezydent ministrów i ministrowie, mianowani i odpowiedzialni przed Naczelnikiem. Władzę ustawodawczą do czasu zwołania Sejmu Ustawodawczego sprawowali odtąd wspólnie Naczelnik Państwa i Rada Ministrów.

Zgodnie z wcześniejszymi deklaracjami przystąpiono do szybkiej organizacji powszechnych wyborów do Sejmu Ustawodawczego. Przeprowadzone zostały one na podstawie dekretów wydanych 28 listopada 1918 r. przez Tymczasowego Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego. Określały i ustalały one ordynację wyborczą, termin wyborów oraz okręgi wyborcze. Datę wyborów wyznaczono na dzień 26 stycznia 1919 r. W tych okręgach wyborczych, które z różnych powodów znajdowały się poza kontrolą polskiej administracji, głosowania miały się odbyć później. Udział w powszechnych, równych, proporcjonalnych, bezpośrednich i tajnych wyborach do Sejmu przyznano każdemu obywatelowi bez różnicy płci, pod warunkiem ukończenia przez niego 21 lat do dnia ogłoszenia wyborów. Co warte szczególnego podkreślenia pełnię praw wyborczych otrzymały kobiety. Jak pisała polska prozaiiczka, publicystka i działaczka ruchu kobiecego Cecylia Walewska „(...) Zostałyśmy pełnoprawnymi obywatelkami wolnego państwa naszego (...)”. Tym samym Polska dołączyła do nielicznego wówczas grona państw europejskich takich jak m.in.: Finlandia, Norwegia i Dania, w których kobiety mogły czynnie uczestniczyć w życiu politycznym swoich krajów. Zapewnieniu właściwego przebiegu wyborów służyły okólniki wydawane przez ministra spraw wewnętrznych Stanisława Thugutta. Apelowal w nich do komisarzy wyborczych aby przeciwdziałali jakimkolwiek formom nacisku w celu zapobieżenia stronniczości i zagwarantowania warunków zupełnej wolności obywatelskiej podczas głosowania.

Pierwsze wybory parlamentarne w niepodległej Polsce przeprowadzono tylko na terenie dawnego Królestwa Polskiego i Galicji Zachodniej (przynależność pozostałych ziem polskich do państwa miała się dopiero rozstrzygnąć w ciągu najbliższych lat na Konferencji Pokojowej w Wersalu, w drodze walki zbrojnej i plebiscytów). Frekwencja była bardzo wysoka. Nigdzie nie spadła poniżej 60%. Elekcja skończyła się wielkim sukcesem Narodowej Demokracji, która uzyskała blisko 36% mandatów. Wynik poniżej swoich oczekiwań uzyskali socjaliści (9%). Ważnymi siłami politycznymi okazały się natomiast partie chłopskie. Polskie Stronnictwo Ludowe „Piast” zdobyło 12% mandatów, zaś centrolewicowe Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie” 15%.

Układ sił w nowo wybranym parlamencie przedstawiał się następująco: Narodowa Demokracja (Narodowy Komitet Wyborczy Stronnictw Demokratycznych) - 116 mandatów poselskich, Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie” - 57 mandatów, Polskie Stronnictwo Ludowe „Piast” - 46 mandatów, Polska Partia Socjalistyczna - 32 mandaty, Klub Polskiego Zjednoczenia Ludowego - 27 mandatów, Klub Pracy Konstytucyjnej - 18 mandatów, Narodowy Związek Robotniczy - 16 mandatów, Polskie Stronnictwo Ludowe- Lewica - 13 mandatów, Klub Żydowski -

10 mandatów, Klub Niemiecki – 2 mandaty. Wśród parlamentarzystów znalazło się osiem kobiet.

W Łodzi w dniu 31 grudnia 1918 roku na ulicach miasta rozlepione zostały plakaty z zawiadomieniem o zbliżających się wyborach, zaplanowanych na dzień 26 stycznia 1919 r. w godzinach od 8 rano do 10 wieczorem. Od pierwszych dni stycznia 1919 r. organizowano w mieście wiece, spotkania i zebrania członków poszczególnych stronnictw politycznych, prowadzących ożywioną kampanię wśród mieszkańców. Agitacja wyborcza objęła również kobiety, które po raz pierwszy na równi z mężczyznami miały wziąć udział w wyborach do Sejmu. W ulotkach i odezwach nie zabrakło bezpośrednich zwrotów do kobiet, Polek, robotnic, odtąd pełnoprawnych obywaterek państwa polskiego. Podczas kampanii wyborczej podkreślano obowiązek czynnego udziału w głosowaniu i prawidłowego oddania głosu zgodnie z przyjętą procedurą. Była ona zresztą skrupulatnie przypominana na łamach lokalnej prasy. Tygodnie dzielące łodzian od dnia wyborów zostały wypełnione licznymi informacjami i wskazówkami, które miały zapewnić uniknięcie błędów w czasie głosowania.

Uprawnione do głosowania i zapisane na listach wyborczych w Łodzi były 193 854 osoby, w tym 85512 (44,1%) mężczyzn i 108 342 (55,9%) kobiet. Do urn wyborczych zgłosiło się 154 140 osób (79,5% uprawnionych). Około 20% wyborców uchyliło się od głosowania.

Na terenie Łodzi, stanowiącej okręg wyborczy współzawodnictwo w akcji wyborczej podjęło 13 komitetów wyborczych, w tym: 5 polskich, 1 niemiecki, 7 żydowskich. Spośród polskich list najwięcej głosów oddano na Narodowy Związek Robotniczy (38,6%). Na kolejnych miejscach uplasowały się Polska Partia Socjalistyczna (36,1%), Zjednoczenie Narodowe (21%), Klub Mieszkański (3,0%) i Centralny Demokratyczny Komitet Wyborczy (1,3%). Mniejszość niemiecką reprezentowało Zjednoczenie Niemców Wyborców, które uzyskało 11,8% poparcia. Środowiska żydowskie w odróżnieniu od ludności pochodzenia niemieckiego wystawiły kilka komitetów, z których największe poparcie otrzymały: Żydowski Centralny Komitet Wyborczy (36.1%) i Żydzi-Ortodoksi (28,35%). Ogółem na listy żydowskie głosy oddało 29,2% uprawnionych mieszkańców Łodzi. Reasumując, wynik głosowania łodzian w wyborach do Sejmu Ustawodawczego wyglądał odmiennie niż w pozostałych częściach kraju. Narodowa Demokracja, która odniosła zdecydowany sukces w skali całego kraju, w Łodzi otrzymała zaledwie 12% głosów, co dawało jej tylko 2 mandaty.

Jak z powyższego wynika, w wyborach do Sejmu Ustawodawczego przeprowadzonych na terenie Łodzi, zwycięstwo odniosły dwie duże partie robotnicze: Narodowy Związek Robotniczy i Polska Partia Socjalistyczna. Organizacje te sprawnie przeprowadziły akcje przedwyborcze. Narodowy Związek Robotniczy znacznie rozwinął formę bezpośredniej kampanii wśród wyborców - stworzył sieć 20 biur informacyjnych, przeważnie w lokalach herbaciarni i sklepach. Z kolei Polska Partia Socjalistyczna powołała w Łodzi 15 komitetów do kierowania kampanią. Wyborców, którzy oddali głosy na listy obu partii robotniczych, przyciągnęły licznie organizowane przez nie wiece wyborcze i intensywne akcje propagandowe, w których dominowały hasła sprawiedliwych reform społecznych. Programy wyborcze NZR i PPS zawierały podobne postulaty sprowadzające się m.in. do powołania rządu ludowego, wprowadzenia 8 godzinnego dnia pracy i uspołecznienie gospodarki. To właśnie programy te przesądziły o zwycięstwie obu partii w Łodzi – mieście przemysłowym, w którym znaczący odsetek wśród mieszkańców stanowili robotnicy, oczekujący od władz odrodzonej Polski poprawy sytuacji materialno-bytowej ludzi pracy.

W następstwie wyborów przeprowadzonych w Łodzi do Sejmu Ustawodawczego weszli jako posłowie: Walenty Michalak, Ludwik Waszkiewicz i Jan Dąbrowski (Narodowy Związek Robotniczy), Leopold Skulski (Związek Ludowo-Narodowy), Antoni Harasz (Zjednoczenie Narodowe), Bronisław Ziemięcki i Aleksander Napiórkowski (Polska Partia Socjalistyczna), Józef Spickerman (Niemieckie Stronnictwo Ludowe), Moszek Ela Halpern oraz Jerzy Rosenblatt, którzy utworzyli Wolne Zjednoczenie Posłów Narodowości Żydowskiej.

Niniejsza wystawa prezentuje wybrane druki ulotne powstałe przed i w trakcie kampanii wyborczej na terenie Łodzi. Są to afisze i ulotki partii politycznych zawierające ich deklaracje programowe, listy kandydatów do Sejmu Ustawodawczego oraz informacje o organizowanych wiecach i spotkaniach politycznych. Przybliżają one realia kampanii wyborczej z 1919 r. Hasła i slogany wyborcze oraz żywy język, którym posługiwali się działacze poszczególnych sił politycznych, pozwalają poczuć gorącą atmosferę wydarzeń sprzed 100 lat. Zapraszamy do obejrzenia wystawy.